

**Opinia Europejskiego Komitetu Regionów – Kolejne kroki w kierunku zrównoważonej przyszłości
Europy – Europejskie działania na rzecz zrównoważonego rozwoju**

(2017/C 342/03)

Sprawozdawca: Franco IACOP (PES/IT), przewodniczący Rady Regionu Autonomicznego Friuli-Wenecja Julijska

Dokument źródłowy: Komunikat Komisji do Parlamentu Europejskiego, Rady, Europejskiego Komitetu Ekonomiczno-Społecznego i Komitetu Regionów „Kolejne kroki w kierunku zrównoważonej przyszłości Europy – Europejskie działania na rzecz zrównoważonego rozwoju”

COM(2016) 739 final

ZALECENIA POLITYCZNE

EUROPEJSKI KOMITET REGIONÓW (KR)

Wprowadzenie

1. Z zadowoleniem przyjmuje aktywne i konstruktywne zaangażowanie Komisji Europejskiej (KE) na rzecz realizacji celów strategicznych programu działań na rzecz zrównoważonego rozwoju do roku 2030 – zaangażowanie stanowiące podstawę, która pozwoli sprostać szeregowi kluczowych, kompleksowych wyzwań o światowym zasięgu.
2. Odnotowuje, że w dokumencie programowym przyjętym przez KE w dniu 22 listopada 2016 r. w formie komunikatu proponuje się bardzo ambitną i szeroko zakrojoną strategię skoncentrowaną na zrównoważonym rozwoju.
3. Przyjmuje do wiadomości zaangażowanie KE na rzecz połączenia programu działań ze strategią „Europa 2020” i tym samym z europejskimi funduszami strukturalnymi i inwestycyjnymi. Zważywszy na złożoność i wielość różnych ram odniesienia podkreśla potrzebę zapewnienia spójności polityki, podejścia zintegrowanego i spójnych ram zarządzania.
4. Podkreśla, że dla osiągnięcia wyników niezbędne jest włączenie w procesy decyzyjne wszystkich szczebli sprawowania rządów, zwłaszcza szczebla lokalnego i regionalnego.

Uwagi ogólne

5. Odnotowuje, że ze względu na konieczność dostosowania polityki Unii Europejskiej (UE) do zasady pomocniczości, cele zrównoważonego rozwoju dotyczą bezpośrednio odpowiedzialności, kompetencji i funkcji szczebla niższego niż krajowy.
6. Podkreśla, że instytucje terytorialne – regiony, prowincje, hrabstwa, okręgi, miasta metropolitalne, miasteczka i gminy – są prawdziwymi decydentami, zobowiązanymi do określenia szczebli i metod zarządzania najbardziej odpowiednich do powiązania celów UE i ONZ z celami społeczności lokalnych.
7. Przypomina, że udział samorządów lokalnych ma zasadnicze znaczenie dla realizacji dwóch spośród siedemnastu celów: celów zrównoważonego rozwoju nr 10 i 11. Pierwszy dotyczy zmniejszenia dysproporcji między poszczególnymi obszarami, a drugi jest bardzo istotny dla miejskiego planowania przestrzennego, transportu, zabezpieczenia społecznego i zasad zachowania opartych na modelu zrównoważonego rozwoju.
8. W tym kontekście podkreśla, że w komunikacie nie rozważono potrzeby pomiaru postępów w zakresie realizacji celów zrównoważonego rozwoju, ani na szczeblu ONZ, europejskim i krajowym, ani niższym niż krajowy. Apeluje zatem do Komisji Europejskiej, by uwzględniła ten wymiar na etapie dalszego opracowywania wskaźników stosowanych do pomiaru postępów oraz wykorzystała konkretne umiejętności i sieci istniejące na szczeblu lokalnym.
9. Podkreśla, że dochodzą do tego priorytety wynikające ze zintegrowanego wykonywania kompetencji dotyczących przekrojowo innych celów strategicznych, takich jak program rozwoju miast, włączenie społeczne, polityka klimatyczno-energetyczna UE, ograniczenie emisji, zmniejszanie ryzyka związanego z klęskami żywiołowymi, polityka ochrony środowiska i gospodarka o obiegu zamkniętym, mobilność, inteligentna specjalizacja, inteligentne miasta (smart land – inteligentne obszary), które były przedmiotem szczytu w Bratysławie i Porozumienia Burmistrzów w dziedzinie klimatu i energii.

10. Proponuje skorzystanie z przeglądu śródkresowego wieloletnich ram finansowych (WRF), by zapewnić pokrywanie się strategii programu działań do roku 2030 ze strategią „Europa 2020”, poprzez przegląd kluczowych wytycznych i dostosowanie ich od początku do nowych celów zrównoważonego rozwoju.

11. Docenia wysiłki poczynione w towarzyszącym komunikatowi dokumencie roboczym „*Key European action supporting the 2030 Agenda and the Sustainable Development Goals*” (SWD (2016) 390 final), w którym proponuje się połączenie strategii „Europa 2020” z celami programu działań do roku 2030 poprzez uwypuklenie powiązań między trzema filarami, siedmioma inicjatywami przewodnimi i pięcioma celami dotyczącymi priorytetów strategii „Europa 2020”, a także powiązań z jedenastoma celami tematycznymi proponowanymi w odniesieniu do Funduszu Spójności.

12. Przypomina, że realizacja wszystkich celów proponowanych w komunikacie w sprawie zrównoważonej przyszłości wymaga w każdym razie ich transpozycji na szczebel terytorialny. W związku z tym zaleca przeniesienie celów programu działań do roku 2030 na szczebel lokalny, co stanowi jedyny sposób wywarcia konkretnego i trwałego wpływu na życie obywateli.

13. Zgadza się, że złożoność poszczególnych szczebli sprawowania rządów wymaga ukierunkowania i kontroli, które wzbogaciłyby proces decyzyjny poprzez ocenę polityki i innowacji struktur instytucjonalnych (pomiar wyników).

14. Uważa, że niektóre z powiązań między priorytetami Komisji Junckera a celami rozwoju zrównoważonego dotyczą dziedzin istotnych dla władz lokalnych i regionalnych. Jest tak zwłaszcza w przypadku priorytetu dotyczącego zatrudnienia, gdyż dotyczy on kompetencji, o których mowa w celu zrównoważonego rozwoju nr 4 (kształcenie i szkolenie). Samorząd terytorialny posiada tu istotne uprawnienia, szczególnie jeśli chodzi o koszty przejścia Europy na model zrównoważony.

15. Ma nadzieję, że plan inwestycyjny KE dotyczyć będzie również infrastruktury materialnej i niematerialnej leżącej w gestii samorządów lokalnych (ochrona socjalna, sieci informacyjne, sieci na rzecz mobilności i sieci energetyczne, sieci telekomunikacyjne, unieszkodliwianie odpadów, zintegrowana gospodarka wodna itd.). W wielu przypadkach cele są tu zbieżne z różnymi celami zrównoważonego rozwoju (w tym z celami 8, 9, 12 i 13).

16. Przypomina, że również priorytet 3 Komisji „Stabilna unia energetyczna oparta na przyszłościowej polityce w dziedzinie klimatu” ma związek z różnymi celami zrównoważonego rozwoju w obszarze zainteresowań władz lokalnych i regionalnych. Dotyczy to celów zrównoważonego rozwoju 5, 7 i 13, w wypadku których władze lokalne i regionalne są zarówno adresatami, jak i podmiotami polityki mającej na celu przeciwdziałanie zmianie klimatu, zapewnienie zrównoważonych dostaw energii dostępnych dla wszystkich oraz ochronę praw socjalnych, których zagwarantowanie wymaga świadczenia usług na szczeblu lokalnym.

17. Podkreśla, że priorytet 7, którego celem jest stworzenie przestrzeni sprawiedliwości i ochrona praw podstawowych w oparciu o wzajemne zaufanie, obejmuje strategie polityczne na rzecz równości płci, w których władze lokalne i regionalne mogą odgrywać znaczącą rolę, w pełnej zgodności z celem zrównoważonego rozwoju nr 5 oraz z dążeniem do odzyskania zaufania obywateli do instytucji europejskich.

18. Przypomina, że odporność na klęski żywiołowe stanowi jeden z fundamentalnych aspektów zrównoważonego rozwoju. W związku z tym apeluje do instytucji Unii Europejskiej, aby ta zasada stała się jednym z kluczowych filarów przyszłych działań na rzecz zrównoważonego rozwoju w Europie ⁽¹⁾.

19. Podkreśla, że priorytet 8 ma na celu zajęcie się migracją, zjawiskiem o skali globalnej i historycznej, co jest w pełni zgodne z celami zrównoważonego rozwoju nr 1 i 10. Dotyczy on, całościowo, kompetencji władz lokalnych i regionalnych, znajdujących się często pod silną presją ze względu na konieczność sprostania przepływowi migracyjnym o nadzwyczajnym nasileniu.

Uwagi szczegółowe

20. Odnotowuje, że inaczej niż w wypadku polityki spójności działania przedsięwzięte z myślą o realizacji celów zrównoważonego rozwoju mogą być nie zawsze możliwe do umieszczenia w ramach zintegrowanej polityki. Dlatego zasadnicze znaczenie ma określenie priorytetów uwzględniających najpilniejsze potrzeby w dynamicznej perspektywie z myślą o realizacji wszystkich celów zrównoważonego rozwoju w długim okresie. Niezbędne jest zatem uwzględnienie propozycji KR-u w sprawie konieczności zatwierdzenia kodeksu postępowania dotyczącego udziału władz lokalnych i regionalnych.

⁽¹⁾ COR 5035/2016; COM(2016) 739 final.

21. Podkreśla, że cele te wymagają wyważenia obecnych potrzeb i potrzeb przyszłych pokoleń, a nie tylko równowagi między wymogami różnych szczebli sprawowania rządów koniecznej do zmniejszenia uciążliwych kosztów przedstawiania się na zrównoważony rozwój ponoszonych przez władze lokalne i regionalne. Jeżeli nie można pokryć takich kosztów, może to podważyć akceptację społeczną i skuteczne wdrażanie środków, zagrażając zwłaszcza zdolności bardziej zmarginalizowanych obszarów (obszarów wewnętrznych) do przyczynienia się do zrównoważonego rozwoju w skali globalnej, a bardziej ogólnie – do trwałej realizacji celów zrównoważonego rozwoju.

22. Odnotowuje czasową asymetrię między działaniami europejskimi (w perspektywie 2020 r.) wspomnianymi w komunikacie a programem działań do roku 2030 i ma nadzieję, że oprócz przeformułowania celów w całym okresie odniesienia zgodnie z celami programu działań, opracowane zostaną dodatkowe instrumenty wsparcia finansowego i gospodarczego.

23. Wyraża ubolewanie, że w komunikacie nie przedstawiono analizy ewentualnych zagrożeń na etapie wdrażania siedemnastu celów zrównoważonego rozwoju, która mogłaby stanowić duże wsparcie, wyposażając władze lokalne i regionalne w odpowiednie narzędzia przewyżczenia problemów w realizacji polityki związanej z tymi celami. Niezbędną metodą jest nadanie wszystkim wskaźnikom charakteru lokalnego w celu umożliwienia stałego monitorowania sposobu kształtowania się dysproporcji, również za pomocą wskaźników alternatywnych wobec PKB, takich jak wskaźniki jakościowe mierzące zarówno sprawiedliwość rozwoju, jak i postęp społeczny poszczególnych obszarów.

24. Podkreśla, że realizacji takiego podzbioru celów przypisanych systemowi samorządów lokalnych i regionalnych musi towarzyszyć przydzielenie odpowiednich zasobów. Środki te mogą być udostępniane za pomocą specjalnych transferów krajowych, lecz również poprzez zwiększenie odpowiedzialności finansowej na poziomie lokalnym.

25. Uważa, że konieczne jest promowanie platform i inicjatyw umożliwiających wymianę dobrych praktyk między władzami lokalnymi i regionalnymi, a także wykorzystanie przedsięwzięć już realizowanych przez organizacje międzynarodowe takie jak UNDP Live – platforma wiedzy ONZ na temat zrównoważonego rozwoju, co pomoże uniknąć posłużenia się programem działań do centralizacji polityki. W związku z tym z zainteresowaniem oczekuje również ogłoszonego przez Komisję uruchomienia platformy z udziałem wielu zainteresowanych stron. Jej celem będzie ułatwienie transpozycji uniwersalnych aspektów programu działań na szczeblu terytorialnym, a przede wszystkim wsparcie wymiany dobrych praktyk i upowszechnienie dokonań najbardziej dynamicznych regionów europejskich. Oczekuje, że zostanie odpowiednio włączony w prace tej platformy, odgrywając swą rolę instytucjonalną jako zgromadzenie reprezentujące władze lokalne i regionalne.

26. Uznaje, że poprawa perspektyw życiowych w Unii Europejskiej zależy nie tylko od zdolności do wzmocnienia spójności gospodarczej, społecznej i terytorialnej, ale także od dobrobytu i bezpieczeństwa na obszarach poza UE. Zgodnie z nowymi wytycznymi przedstawionymi w komunikacie dotyczącym nowego konsensusu w sprawie rozwoju, apeluje o umocnienie działań zdecentralizowanej współpracy i rozwoju w krajach trzecich, zwłaszcza z wykorzystaniem platform informacyjnych i dyskusyjnych na rzecz rozwoju, będących do dyspozycji władz lokalnych i regionalnych – tj. takich platform, jak: ARLEM, CORLEAP, organizowana co dwa lata konferencja na temat współpracy zdecentralizowanej, atlas współpracy zdecentralizowanej, które pozwalają krajom partnerskim na spotkania, dyskusje i wymianę dobrych praktyk.

27. Zgadza się ze stanowiskiem Komisji, która popiera program rozwoju miast w Unii Europejskiej przyjęty wraz z paktem amsterdamskim w 2016 r.; program ten zostanie wdrożony we współpracy z władzami lokalnymi i regionalnymi w celu uwzględnienia wszystkich aspektów rozwoju zrównoważonego, a także przyczynienia się do wdrażania nowego globalnego programu rozwoju miast.

28. Zgadza się, że strategię na rzecz rozwoju zrównoważonego miast oraz współpracy horyzontalnej i wertykalnej w ramach systemu wspólnego zarządzania muszą uwzględniać różnorodność miast, wagę innowacji społecznych i planowanie ukierunkowane na przyszłość – za pomocą zintegrowanego i skoordynowanego podejścia, zwłaszcza do istotnych wyzwań, mającego na celu poprawę jakości życia w miastach.

29. Zaleca, by analiza programu działań do 2030 r. i jego celów była ponadto zgodna z europejskim modelem rozwoju, który skupia się wokół lokalnych systemów produkcyjnych (klastrow) złożonych przeważnie z MŚP. Z tego punktu widzenia wyraża życzenie, by modele rozwoju kładły szczególny nacisk na mniejsze ośrodki miejskie, gdyż zbyt skoncentrowany rozwój terytorialny może być powodem utknięcia w pułapce zapóźnienia rozwojowego, które z kolei może prowadzić do dalszych procesów marginalizacji i spadku liczby ludności.

30. Z zadowoleniem przyjmuje fakt, że w dokumencie wskazuje się wymiary zrównoważonego rozwoju (społeczny, środowiskowy i gospodarczy) jako filary, na których muszą się opierać wytyczne polityczne KE, by osiągnąć cele zrównoważonego rozwoju i zrealizować trzynastą strategii sektorowych przyjętych wraz z ramami finansowymi na lata 2014–2020. Uważa niemniej, że ze względu na nowe wyzwania globalne konieczne jest umocnienie rozwoju lokalnego poprzez uwzględnienie wymiaru terytorialnego.

31. Odnotowuje, że niezbędne jest sprawienie, by władze lokalne i regionalne stały się podmiotami polityki, wzięwszy pod uwagę ich zbliżenie do obywateli i zdolność przyczynienia się do osiągnięcia ponownego konsensusu w sprawie instytucji europejskich i projektu integracji. Wielopoziomowe sprawowanie rządów stanowi optymalne rozwiązanie dla polityk, które mają budować zrównoważoną przyszłość i których celem jest powiązanie ze sobą dziesięciu priorytetów Komisji, jedenastu celów tematycznych Funduszu Spójności i siedemnastu celów zrównoważonego rozwoju programu działań.

Zwiększanie wpływu polityk na wymiar społeczny

32. Podkreśla, że odgórne strategie i programy zarządzane na szczeblu centralnym nie są najlepszą metodą, by sprostać złożoności zrównoważonego rozwoju i zwalczać ubóstwo. Zamiast tego trzeba zapewnić władzom lokalnym i regionalnym kompetencje i autonomię niezbędne do prawidłowego reagowania na istotne wyzwania społeczne.

33. Podkreśla konieczność wzmocnienia polityk umocowanych w Karcie praw podstawowych Unii Europejskiej, przy jednoczesnym planowaniu zrównoważonej polityki społecznej z udziałem wszystkich poziomów sprawowania rządów, gdyż jest to jedyny sposób, aby zapewnić powszechny dostęp do podstawowych usług oraz znaleźć rozwiązania wobec nowych wymogów związanych ze zmianami demograficznymi dzięki lokalnym strategiom politycznym ukierunkowanym na ułatwianie aktywnego i zdrowego starzenia się.

34. Zwraca uwagę KE na konieczność zaangażowania się na rzecz polityki zmierzającej do promocji zdrowia ludzi, która jest priorytetem z punktu widzenia włączenia społecznego. Można tego dokonać, poprawiając warunki życia na obszarach miejskich i peryferyjnych, a także gwarantując osobom niepełnosprawnym dostęp do usług publicznych, zajęć rekreacyjnych i sportu i promując profilaktykę zdrowotną wśród całej ludności, w tym osób starszych i migrantów i innych grup ludności zagrożonych ubóstwem i wykluczeniem społecznym, a także zachęca państwa członkowskie oraz władze lokalne i regionalne do uczynienia tego samego.

35. Uważa, że potencjał gospodarki społecznej tkwi w tworzeniu miejsc pracy i zwalczaniu bezrobocia osób młodych i kobiet. Dlatego też jest zdania, że w ramach programu działań należy zwrócić uwagę na odpowiedzialność społeczną przedsiębiorstw i potrzebę wzbudzenia empatii wśród młodzieży i przedsiębiorców. Nowa strategia powinna ponadto obejmować w ramach podejścia przekrojowego różnorakie aspekty zrównoważonego rozwoju i nowe perspektywy związane z kreatywnością.

36. Jest zdania, że w programie działań należy uwzględnić kulturę, wskazując jasno jej rolę w zrównoważonym rozwoju i tworzeniu nowych miejsc pracy, a także dążąc do krzewienia wspólnych europejskich ideałów w celu upowszechnienia na świecie demokratycznych aspiracji i zasad, sprawiedliwości społecznej i solidarności. Kultura skutecznie przyczynia się do realizacji strategii zrównoważonego rozwoju, wpływając głęboko na cele zrównoważonego rozwoju, poprawiając systemy kształcenia, przeciwdziałając zjawisku wykluczenia społecznego i ubóstwa, eliminując przyczyny nierówności, sprzyjając równości szans, a także usuwając dysproporcje pokoleniowe i demograficzne.

Zwiększanie wpływu polityk na wymiar środowiskowy

37. Uważa, że kwestie pozornie globalne, takie jak zmiana klimatu, ograniczenie emisji CO₂, oszczędność energii, produkcja energii ze źródeł odnawialnych, ochrona różnorodności biologicznej, zmniejszenie eksploatacji zasobów, zintegrowany transport i gospodarka o obiegu zamkniętym, są w rzeczywistości warunkowane strategiami i działaniami lokalnymi. Dlatego też zaleca zwrócenie szczególnej uwagi na produkcję przyjazną dla środowiska.

38. Uważa, że wzięwszy pod uwagę dużą liczbę zaangażowanych sektorów, konieczne jest przyjęcie podejścia opartego na współpracy i integracji między wielopoziomowym sprawowaniem rządów a zainteresowanymi stronami w dziedzinie ochrony środowiska. W tym względzie idea spójności buduje pomosty między efektywnością ekonomiczną, spójnością społeczną, rozwojem kultury i równowagą ekologiczną, stawiając rozwój zrównoważony w centrum projektowania polityki.

39. Zgadza się, że działalność człowieka i zmiana klimatu wywierają coraz większą presję na ekosystem morski. W związku z tym trzeba zwrócić uwagę na działania KE na rzecz bezpiecznych i czystych oceanów zarządzanych w zrównoważony sposób, kontynuując wspieranie realizacji programu na rzecz niebieskiego wzrostu, który ma na celu wykorzystanie potencjału europejskich oceanów i mórz do tworzenia miejsc pracy, wartości gospodarczej i zrównoważonego rozwoju. Ponadto przypomina, że innowacja w niebieskiej gospodarce może pomóc w zapewnieniu wydajnego i zrównoważonego wykorzystania cennych zasobów morskich ⁽²⁾.

40. Zaleca zaangażowanie wszystkich instytucji w zmniejszanie ilości odpadów żywnościowych i odzyskiwanie odpadów poprzez ożywienie inwestycji i zatrudnienia w szerszym kontekście zielonej gospodarki. UE powinna się zobowiązać do stanowczego wsparcia dążenia do porzucenia linearnego modelu gospodarki w celu umocnienia gospodarki o obiegu zamkniętym, jak Komitet Regionów podkreśla w opinii „Ku gospodarce o obiegu zamkniętym: przegląd przepisów europejskich dotyczących odpadów”, w opinii w sprawie wniosków ustawodawczych zmieniających dyrektywę w sprawie odpadów, a także w opinii w sprawie planu działania UE dotyczącego gospodarki o obiegu zamkniętym.

Zwiększanie wpływu polityk na wymiar gospodarczy

41. Uważa, że modele rozwoju, zależne od nowych czynników konkurencyjnych, w tym od sieci pozwalających na łączenie nieskończonej ilości danych z nieograniczoną liczbą użytkowników, wiążą się z wyraźnym rozdźwiękiem między koniecznością skrócenia przez przedsiębiorstwa czasu potrzebnego na wprowadzenie na rynek produktów i usług a procesami budowania konsensusu i procedurami biurokratycznymi. Władze lokalne i regionalne stanowią odpowiednią skalę wielkości, aby przyspieszyć podejmowanie decyzji politycznych, czego wymagają rynki.

42. Apeluje o rzeczywiste wsparcie dla modeli rozwoju, a zwłaszcza dla sieci niematerialnych, które ułatwiają dostęp do nieskończonej ilości danych, wpływają na nowe, lokalne czynniki konkurencyjności i na przechodzenie do nowych modeli produkcji.

43. Uważa, że nadrzędne znaczenie ma rozwój strategii aktywizacji polityki strukturalnej w celu uwzględnienia jako filaru rozwoju radykalnej zmiany modelu produkcji. Należy sprzyjać, poprzez zachęty, zrównoważonej produkcji aż do czasu, kiedy innowacje sprawią, że opłacalne stanie się przejście na gospodarkę o obiegu zamkniętym. Jest oczywiste, że taka polityka przyczyni się do przezwyciężenia nowych wyzwań wynikających z globalizacji i stanowić będzie wyraźną odpowiedź na potrzebę kompromisu między różnymi wymogami społecznymi związanymi ze środowiskiem i pracą.

44. Uznaje, że globalizacja, wynikająca przede wszystkim z lepszej mobilności osób, produktów i danych, zwiększa międzynarodową konkurencję, nie tylko między przedsiębiorstwami, ale również między regionami. Należy zatem podjąć stanowcze działania w odniesieniu do czynników warunkujących konkurencyjność terytorialną, takich jak kapitał społeczny i instytucjonalny, infrastruktura i innowacyjność, w celu ożywienia europejskich gospodarek.

45. Podkreśla, że władze lokalne i regionalne odgrywają kluczową rolę w powiązaniach między partnerstwami publiczno-prywatnymi, gdyż są w stanie rozpoznać niejednorodność form rozwoju mogących ożywić inwestycje mające na celu wykorzystanie zasobów lokalnych każdego obszaru.

Zwiększanie wpływu polityk na wymiar terytorialny

46. Ubolewa, że w komunikacie przyjętym przez Komisję nie pojawia się w ogóle pojęcie „kapitału terytorialnego”, opracowane przez OECD w 2001 r. i użyte przez Komisję Europejską w 2005 r. Przypomnijmy, że pojęcie to obejmuje zbiór aktywów znajdujących się na danym obszarze: kapitał ludzki, naturalny, sztuczny, organizacyjny, relacyjny i poznawczy stanowiący potencjał konkurencyjny na danym obszarze.

47. Odnotowuje, że kryzys i skutki globalizacji wywarły głęboki wpływ na relacje, które gwarantowały spójność w obrębie obszarów, i spowodowały rozziw (między obszarami miejskimi i wiejskimi, między centrum a peryferiami) oraz zmieniły dynamikę konstrukcji społecznej. Z tego punktu widzenia konieczne jest wzięcie na siebie ciężaru ukierunkowania starych modeli polityki terytorialnej cechujących się funkcjonalnym podejściem, w myśl którego obszar jest po prostu przestrzenią, na formę neoinstytucjonalną, zgodnie z którą obszar przyjmuje funkcję podmiotu zbiorowego.

48. Uznaje, że zgodnie z paktem amsterdamskim, przedmiotem coraz większego zainteresowania jest rola polityki miejskiej mającej na celu wdrożenie działań na rzecz spójności społecznej i rozwoju gospodarczego w przekonaniu, że miasta mogą wnieść pozytywny wkład w procesy innowacji.

⁽²⁾ COR 2203/2012.

ZALECENIA SKIEROWANE DO WŁADZ LOKALNYCH I REGIONALNYCH

49. Kładzie nacisk na fakt, że władze lokalne i regionalne odgrywają kluczową rolę w ochronie i rozwoju tkanki miejskiej, obszarów wiejskich i wspólnego dziedzictwa i mogą przyczynić się do realizacji tego, co w programie działań określa się jako „zmieniony świat” (*transformed world*) za pomocą proaktywnej postawy i zaangażowania w następujących kwestiach:

- a) poprawa swych zdolności w zakresie zarządzania strategicznego;
- b) sprzyjanie powstawaniu wymagającego i świadomego społeczeństwa obywatelskiego;
- c) rozwijanie zintegrowanego planowania miejskiego i przestrzennego;
- d) promowanie możliwości gospodarczych na poziomie lokalnym na rzecz tworzenia godnych miejsc pracy i spójności społecznej;
- e) propagowanie regionalnych planów/strategii zrównoważonego rozwoju polegających na łączeniu celów zrównoważonego rozwoju z celami politycznymi, a także na przeglądzie i zmianie programowania, by sprostać wyzwaniom zrównoważonego rozwoju, przyczyniając się do określenia krajowych programów reform (KPR);
- f) ukierunkowywanie przejścia na gospodarkę niskoemisyjną i zwiększenie odporności miast i regionów;
- g) wsparcie opracowywania planów zrównoważonej mobilności miejskiej;
- h) uznanie i propagowanie roli kultury w zrównoważonym rozwoju i promowanie dziedzictwa lokalnego, kreatywności i różnorodności;
- i) wsparcie udziału podmiotów gospodarczych, społecznych i kulturalnych, uczelni i ośrodków badawczych, a także poszczególnych obywateli w opracowywaniu planów i inicjatyw ukierunkowanych na realizację celów zrównoważonego rozwoju we współpracy z JRC w ramach inicjatywy „Spotkanie nauki z regionami”;
- j) propagowanie programów edukacji na rzecz zrównoważonego rozwoju w szkołach oraz działalności kulturalnej uwzględniającej kwestię zrównoważonego rozwoju;
- k) promowanie włączenia „wskaźników sprawiedliwego i trwałego dobrobytu” do procesu opracowywania przepisów i dokumentów dotyczących budżetu regionalnego;
- l) ustanowienie partnerstw w ramach zdecentralizowanej współpracy na rzecz rozwoju.

50. Podkreśla, że władze lokalne i regionalne są instytucjami zdolnymi do rozwijania form demokracji uczestniczącej, zwłaszcza z udziałem kobiet, młodzieży, osób starszych i mniejszości jako podstawy opracowywania i realizacji zintegrowanych strategii na rzecz rozwoju gospodarczego na szczeblu lokalnym.

ZALECENIA SKIEROWANE DO SZCZEBŁA KRAJOWEGO

51. Zaleca przyjęcie podejścia oddolnego i określenie odpowiednich ram prawnych wraz z przydzieleniem wystarczających zasobów. Taki nowy system można skutecznie stworzyć jedynie dzięki rosnącej decentralizacji w poszczególnych krajach UE. Rządy krajowe powinny:

- a) wspierać współdzielone sprawowanie rządów i rzeczywistą decentralizację, która umożliwiałaby udział wszystkich zaangażowanych podmiotów, nie tylko na etapie oddolnym, lecz również odgórnym;
- b) kształtować spójną i całościową politykę terytorialną, zasięgając opinii władz szczebla niższego niż krajowy, zwłaszcza na etapie opracowywania KPR;
- c) dokonać przeglądu systemów finansowania szczebli niższych niż krajowy w celu dostosowania finansowania do założeń rozwoju zrównoważonego;
- d) zaangażować władze lokalne i regionalne w monitorowanie realizacji celów zrównoważonego rozwoju z wykorzystaniem wiarygodnych danych regionalnych.

52. Podkreśla, że konieczne jest, by poziom krajowy angażował władze lokalne i regionalne, w miarę możliwości za pomocą podejścia oddolnego, w przygotowywaniu terytorialnych planów działania na rzecz osiągnięcia celów zrównoważonego rozwoju, biorąc pod uwagę mocne i słabe strony, w oparciu o zasadę „nikt nie może pozostać w tyle” (*no one left behind*) i zasadę efektywności wydatków.

ZALECENIA SKIEROWANE DO SZCZEBŁA EUROPEJSKIEGO I MIĘDZYNARODOWEGO

53. Jest przekonany, że aby w kształtowaniu polityki globalnej i zawieraniu umów międzynarodowych można było w pełni wykorzystać zaangażowanie i doświadczenia szczebla lokalnego, rola władz lokalnych i regionalnych musi zostać uwzględniona w zorganizowanym dialogu i stanowić integralną część zarządzania, gdyż władze te nie mogą być po prostu zainteresowaną stroną. Wysiłki władz regionalnych i lokalnych na rzecz opracowania i wniesienia wkładu merytorycznego powinny być uznawane za element procesu podejmowania decyzji, w tym poprzez działania takie, jak:

- a) włączenie zorganizowanych sieci władz lokalnych i regionalnych do organów zarządzających instytucji międzynarodowych zajmujących się rozwojem;
- b) umocnienie narzędzi finansowania i przegląd polityki zrównoważonego rozwoju lokalnego;
- c) wspieranie współpracy zdecentralizowanej, w tym z krajami spoza UE, wymiana wiedzy i doświadczeń, aby stymulować innowacje.

54. Wnosi, by na szczeblu europejskim i krajowym przewidziano środki na oceny skutków *ex ante* i *ex post* polityki związanej ze zrównoważonym rozwojem. Wymaga to dążenia do poprawy koordynacji wszystkich strategii politycznych realizowanych zarówno przez UE, jak i państwa członkowskie i władze lokalne i regionalne.

55. Zwraca się do KE, by w jeszcze bardziej strategiczny i funkcjonalny sposób wykorzystwała KPR stanowiący już formalnie część programowania Funduszu Spójności, posługując się w praktyczny sposób instrumentami przyjętymi już w ramach działań na rzecz rozwoju zrównoważonego. Umożliwiłoby to podkreślenie w ramach semestru europejskiego nie tylko reform zaprogramowanych i realizowanych na szczeblu krajowym służących realizacji celów zrównoważonego rozwoju, lecz również reform związanych z wymiarem lokalnym i regionalnym.

56. Zaleca, by władze szczebla europejskiego i rządy na świecie potrafiły pokierować złożonym systemem światowych stosunków, kontrolując regionalne ogniska napięć, wspierając przekształcanie i restrukturyzację struktury instytucjonalnej i produkcyjnej pochodzącej z minionego stulecia, wyposażając podmioty lokalne w kompetencje niezbędne do przekształcenia kruchej równowagi geoeconomicznej w szanse rozwoju, które podniosłyby konkurencyjność lokalnych systemów produkcyjnych na światowym rynku.

Bruksela, dnia 12 lipca 2017 r.

Markku MARKKULA

Przewodniczący
Europejskiego Komitetu Regionów